
Teja Primc, Branko Lobnikar

Nasilje nad starejšimi v domovih za starejše in v domačem okolju

»So rane, ki na telesu niso vidne, a so bolj boleče kot vse, kar krvavi.«

Laurell K. Hamilton

POVZETEK

V prispevku avtorja predstavljata ugotovitve raziskave o nasilju nad starejšimi v institucionalnem in domačem okolju. Cilji raziskave so bili ugotoviti pogostost izpostavljenosti starejših ljudi nasilju tako v domovih za starejše kakor v domačem okolju, analizirati, v kakšni obliki se pojavlja, kdo je najpogostejše žrtev in kdo najpogostejše povzročitelj. Vzorec anketiranih je zajemal 220 oseb, starejših od 65 let, ki so orientirane v času, prostoru in kraju. Kot metodo zbiranja podatkov smo uporabili vprašalnik, na katerega je odgovorilo 131 posameznikov, ki bivajo v domovih starejših občanov (DSO) na območju Ljubljane ter med 89 starejšimi občani, ki še vedno bivajo doma. V raziskavi je sodelovalo 43 moških in 177 žensk, o izkušnji nasilja pa je poročalo 47 posameznikov, od tega 30 v domačem okolju. Med oblikami nasilja je prevladovalo psihično nasilje, zanemarjanje in ekonomsko nasilje s strani drugih sorodnikov, partnerjev in potomcev. Pri 17 starostnikih, ki so poročali o nasilju v domovih za starejše občane, je prevladovalo psihično, ekonomsko in fizično nasilje s strani sostanovalcev in negovalnih oseb. Največ žrtev je bilo starejših od 75 let, večina je bila žensk. Telesna nemoč starostnika in pomanjkanje socialnih stikov ter odvisnost od povzročitelja sta bila glavna vzroka za pojav nasilja.

Ključne besede: starost, staranje, starostniki, staromrzištvo, nasilje, institucionalno okolje, domače okolje.

AVTORJA

Teja Primc je magistrica varstvoslovja, ima opravljen detektivski izpit in sodeluje z detektivsko agencijo Evidentium. Ukvarja se z raziskovanjem področja nasilja nad starejšimi in informacijsko varnostjo v organizacijah. Je del ekipe Safe Mode, kjer izvaja delavnice ozaveščanja med zaposlenimi v organizacijah na temo varovanja informacij in varne uporabe IKT. Ukvarja se tudi s projektnim delom in je certificirana vodja projektov.

Izr. prof. dr. Branko Lobnikar je doktor kadrovskega menedžmenta in na Fakulteti za varnostne vede predava vsebine, vezane na organizacijsko vedenje, odklonskost ter varnostna vprašanja. Poleg tega je predavatelj na Fakulteti za zdravstvene vede Univerze v Mariboru, kjer predava vsebine s področja zagotavljanja kakovosti in varnosti v zdravstvu.

ABSTRACT

Violence against the older people in institutional and home environment

The paper describes the findings of the study on violence against the elderly in institutional and home environment. The objectives of the study were to determine whether the violence occurs, the form in which it appears, against whom is the most frequently performed and who are the perpetrators. The sample consisted of 220 individuals, older than 65 years, who were oriented in time, space and place. As a method of collecting data we used a questionnaire, which we carried out among 131 residents of retirement homes in Ljubljana and 89 individuals, who continue to live at home. The participants were a total of 43 men and 177 women, 47 individuals were abused, 30 of them in home environment, with prevailing psychological violence, neglect and economic violence, committed by other relatives, partners and offspring, and 17 in nursing homes, with prevailing psychological, economic and physical violence, committed by roommates and caregivers. Most victims were older than 75 years, the majority of whom were women. The main reasons for the occurrence of violence were physical helplessness of the elderly and the lack of social contact of the perpetrators.

Key words: age, ageing, older people, ageism, violence, institutional environment, home environment.

AUTHORS

Teja Primc has a master's degree in criminal justice and security, she passed the private investigator exam and works with a private investigator agency Evidentium. Her research work focuses on the violence against the elderly and information security in organizations. She is a member of Safe Mode team, which carries out workshops to raise awareness among employees in the organizations on the topic of information security and the safe use of ICT. She is also involved in project work and is a certified project manager.

Assoc. prof. Branko Lobnikar holds PhD in human resource management. He lectures at the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, topics of organizational behaviour, deviance at the workplace and security issues. At the Faculty of Health Science, University of Maribor, he teaches in the subject of quality and safety in health care.

1 UVOD

S starostjo in staranjem pridejo spremembe, ki so v človekovem življenju nekaj povsem normalnega, vsakdanjega, celo pričakovanega in nam (lahko) popestrijo življenje. Vsi si želimo, da bi lahko starost preživljali v domačem okolju, da bi počeli stvari, za katere prej nismo imeli časa, da bi nadoknadili čas s sorodniki in prijatelji, si morda privoščili potovanje ali oddih v zdravilišču. A vedno se ne izide

tako. Starejši ljudje pogosto občutijo ekonomsko pomanjkanje zaradi manjših prihodkov v starosti, marsikdo potrebuje socialno pomoč in zdravstveno nego. Prav vsi smo v svojem življenju kdaj nemočni in odvisni od pomoči drugih, to pa še posebej velja za posameznike v tretjem življenjskem obdobju, ki so v takšnih situacijah bolj ranljivi in občutljivi za dejavnike, ki lahko prizadenejo njihovo dostojanstvo.

Kot mnoge stvari v naši družbi, o katerih neradi govorimo, tudi nasilje v družini ostaja skrito očem javnosti; je tabu tema, zanj pa izvemo, ko je za žrtev že prepozno. Ena izmed oblik nasilja v družini je tudi nasilje nad starejšimi, katerega omemba še vedno sproži obrambne mehanizme (še posebej zanikanja) med mnogo ljudmi. Mnogi težko verjamejo, kako razširjen in pogost je ta problem. In mnogi bi raje zanemarili obstoj tega pojava, saj se ne sklada z našimi prepričanji in ideali o zasluženem pokoju in mirni starosti. Dejstvo pa je, da je **nasilje nad starejšimi ljudmi danes ena najbolj akutnih tem v povezavi s kakovostno starostjo.**

Nasilje nad starostniki opredeljujemo kot enkratno ali ponavljajoče dejanje oz. opustitev primerne ravnanja v okviru vsakega odnosa, kjer se pričakuje zaupanje in ki škoduje ali povzroči stisko starejše osebe (WHO, 2002). Nasilje nad starejšimi ljudmi močno vpliva na njihovo dobro počutje, tako neposredno z zanemarjanjem in/ali fizičnim nasiljem kot tudi posredno zaradi psihične zlorabe ali drugih oblik slabega ravnanja. To pri starostnikih povzroča občutek odrinjenosti na rob, ranljivosti in nesposobnosti. K temu lahko dodamo še krepitev negativne stereotipne podobe neboglenih in nekoristnih starejših v družbi. Delež starejše populacije, ki je še vedno samostojen in aktiven, ostaja neopažen, saj naše vrednotenje starosti večinoma temelji na posploševanju slabšanja fizičnih in mentalnih sposobnosti. Na ta način starejši ljudje doživljajo diskriminacijo, ki ni povezana z barvo kože, vero ali socialno-ekonomskim položajem. Diskriminatoren odnos do starejših in stereotipi so pogosti na vseh ravneh: v družini, v skupnosti, na delovnem mestu in širše v družbi. V različnih družbah se kažejo v različnih oblikah, ostajajo pa pogosto neprepoznani (Sleep, 2011). V večini evropskih držav poleg pomanjkanja ozaveščenosti javnosti o tej problematiki primanjkuje tudi ustreznih predpisov, ki bi področje regulirali. Hkrati pa še vedno primanjkuje relevantnih znanj in veščin o prepoznavanju, preprečevanju, poročanju in ukrepanju v primeru nasilja nad starejšimi.

Z daljšanjem življenjske dobe je trend naglega staranja prebivalstva pripeljal do vse večjega števila različnih nasilnih dejanj, kjer se stari ljudje pojavljajo kot žrtve, kot storilci pa njihovi partnerji, potomci in ostali svojci ter tudi drugi, kot so negovalno osebje, znanci ali sostanovalci v institucijah, ki so namenjene oskrbi starejših ljudi. Takšne zgodbe prepogosto ostajajo zamolčane in skrite za zidovi, zato smo med junijem in oktobrom 2015 izvedli raziskavo na temo nasilja nad starejšimi v institucionalnem in domačem okolju na širšem območju Ljubljane.

Namen raziskave je bil ugotoviti, ali se nasilje pojavlja, v kakšni obliki in nad kom se najpogosteje izvaja ter kdo so storilci. Kljub metodološkim omejitvam (majhen vzorec) je ta raziskava ponudila zanimiv nabor informacij o grdem ravnanju s starejšimi.

2 NASILJE NAD STAREJŠIMI – PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

V zadnjih letih, mogoče tudi zaradi spremenjenega odnosa do nasilja v družbi, zaznavamo povečanje nasilja in zlorab nad starejšimi, vendar pa natančnih podatkov o pojavnosti nasilja nad starejšimi v Sloveniji nimamo. Ti podatki so omejeni in prihajajo iz različnih virov, saj med posameznimi institucijami in organi niso vodeni usklajeno. Tako imamo le delne podatke, ki se nanašajo na kriminaliteto, saj v statističnih podatkih ni termina nasilje nad starejšimi (STOP V.I.E.W., 2009). Vsi primeri ali sumi o pojavu nasilja nad starejšimi tudi niso prijavljeni pristojnim institucijam. Pravzaprav je temno polje kriminalitete nad starejšimi verjetno izjemno veliko. Starejši namreč zelo težko spregovorijo o tem, da doživljajo nasilje s strani sorodnikov ali negovalcev, zaposlenih v zdravstvenih ali socialno-varstvenih zavodih. Največkrat jim to preprečujejo nemoč in sram ter strah, da bi razkritje nasilja še povečalo njihovo ogroženost oz. stisko. Mnogokrat se tudi ne zavedajo oblik pomoči, ki so jim na voljo ali pa nimajo dostopnih informacij. Pogosto pa ob morebitni preiskavi prijave nasilja le-tega zanikajo na način, da ga razložijo kot nesrečo, zanikajo resnost poškodb oz. posledic, krivdo za nasilje pripišejo sebi ali krivijo druge, na primer center za socialno delo ali druge organizacije za nepotrebno vmešavanje v njihovo zasebnost (Wiehe, 1998).

Čeprav ni sistematičnega zbiranja podatkov o nasilju nad starejšimi v tranzicijskih državah, statistike kriminalitete, novinarska poročila, zapisi centrov za socialno delo in različne manjše študije vsebujejo dokaze, da so zloraba, zanemarjanje in finančno izkoriščanje starejših veliko bolj pogosti, kot družbe priznavajo (WHO, 2002). Avtorji ponavadi uporabljajo prispodobo ledene gore, saj nam je viden le manjši del dogodkov in stanj, večji del pa je skrit pod površino in lahko o njegovi velikosti le ugibamo (Pentek in Kocijan, 2006).

Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (WHO, 2011) v Evropskem poročilu o preventivi trpinčenja starejših je leta 2010 kar 19,4 %, to je 29 milijonov starejših ljudi, v Evropi trpelo zaradi psihičnega nasilja, 2,7 % (4 milijone) zaradi fizične zlorabe, 0,7 % (milijon) zaradi spolne zlorabe in 3,8 % (6 milijonov) je utrpelo finančno zlorabo. Statistika je pokazala, da je bilo približno 70 % storilcev zlorab članov družine ali ožjega okolja starejše osebe, pri čemer je bila večina njihovih partnerjev, sledili pa so njihovi otroci. Od tega je kar 53 % družinskih negovalcev poročalo o vsaj enem incidentu trpinčenja njihovih oskrbovancev v obdobju 12 mesecev s strani družinskega člana (Georgantzi, 2012).

Preden je zloraba starostnikov odkrita, lahko traja dolgo časa. Najpogosteje naj bi zlorabo starejših prijavljali družinski člani (20 %), sledijo bolnišnice (17,3 %), policija (11,3 %), izvajalci pomoči na domu (9,6 %), prijatelji ali sosedje (9,1 %), žrtve same (8,8 %), zdravstveno osebje (8,4 %), javne zdravstvene ustanove (0,1 %) ter ostali (15,1 %). Lešnik Mugnaioni (2004) pravi, da žrtve nasilja in zlorab pogosto postanejo starejši, katerih moč je izrazito okrnjena in ki so zaradi fizične, psihične, socialne ali materialne šibkosti v odvisnem položaju od drugih (torej v družini, sorodstvenih in partnerskih odnosih, domovih za starejše občane in v drugih ustanovah). Rozman (osebni intervju, 21. 12. 2015) iz društva SOS telefon na podlagi analize klicev žrtev pove, da so med starejšimi najbolj ogrožene ženske, stare več kot 75 let, ki so socialno izolirane, osamljene in imajo nizko pokojnino.

Vpliv, ki ga ima nasilje na zdravje starostnika, se zaostrojuje s procesom staranja in starostnimi boleznimi. Zaradi teh fizičnih in kognitivnih sprememb starejši težje zapustijo nasilni odnos ali sprejmejo drugo pravilno odločitev, mnogokrat je nasilnež tudi edina družba starostnika (WHO, 2002). Pogosto tudi zdravstveni delavci, policija in drugi odgovorni zaradi vrzeli v pravosodju in pomanjkanja usposobljenosti osebja ter razširjenosti staromrzništva v naši družbi ne prepoznajo in ne obravnavajo pojava kot kaznivo dejanje in kršitev človekovih pravic. Mnogi situacije, ki bi jih lahko označili kot nasilje nad starejšimi, vidijo kot običajne življenjske situacije ali tradicionalne metode nege starejših (Georgantzi, 2012). Zato je za vse, ki delajo in živijo s starimi ljudmi, pomembno poznati in prepoznavati nastale fizične in psihične spremembe pri starostnikih, ki so posledica samega staranja ali bolezni. Problem neustreznega odzivanja na pojav nasilja nad starejšimi je ravno v nepoznavanju in nerazumevanju patološkega staranja posameznika, ki je lahko podlaga za pojav nasilja nad starimi ljudmi s strani sorodnikov ali zdravstvenih delavcev (Veber, 2004).

Vprašanja, ki obsegajo spekter trpinčenja starejših, so zapletena in večplastna. Razlog za pojav nasilja je součinkovanje različnih dejavnikov, tako na ravni posameznika kot na ravni medsebojnih odnosov, skupnosti in družbe, ki so odvisni od vsake situacije posebej. Za boljše razumevanje te problematike je torej pomembna identifikacija teh dejavnikov in vzpostavitev morebitne povezave med njimi. Dokazi glede dejavnikov tveganja so različni, nekateri z močno, drugi s šibko empirično podporo, deloma zaradi pomanjkanja doslednosti pri identifikaciji v raziskavah, deloma zaradi pomanjkanja trdne potrditve ugotovitev, na podlagi katerih bi lahko prišli do zanesljivih sklepanj v tem času. WHO (2011) pa je kljub temu s trdnimi dokazi uspela podpreti naslednje dejavnike tveganja: socialno izolacijo, bivalne razmere, demenco, osebnostne značilnosti storilcev kot so duševne bolezni (še posebej depresija), zloraba alkohola in odvisnost storilca od žrtve.

Ne glede na povedano se je treba zavedati pri otrocih, odraslih, predvsem pa pri starostnikih, da je človekovo dostojanstvo nedotakljivo. Starost in odvisnost od

drugih ne moreta biti razlog za omejitev katerekoli neodtujljive pravice in osebne prostosti, ki so priznane z mednarodnimi standardi in vgrajene v demokratičnih ustavah. Vsi, ne glede na spol, starost ali odvisnost od drugih, so upravičeni, da uživajo te pravice, in vsakdo ima pravico, da brani svoje pravice. Vsako nasilje, zloraba ali trpinčenje starejših pa pomeni tudi vrsto neizpolnjenih dolžnosti bližnjih in institucij, ki so dolžni zaščititi starostnike.

3 RAZISKAVA O NASILJU NAD STAREJŠIMI V INSTITUCIONALNEM IN DOMAČEM OKOLJU

Raziskava je bila razdeljena na kvantitativni in kvalitativni del. Prvega smo izvedli s pomočjo anketiranja med junijem in oktobrom 2015, na podlagi rezultatov kvantitativne raziskave pa smo izvedli še delavnice – fokusne skupine s starostniki v posameznih domovih za starejše občane na območju Ljubljane. Kvalitativni del raziskave smo izvedli med septembrom in decembrom 2018.

Zbiranje podatkov s pomočjo vprašalnika je potekalo v sedmih domovih za starejše občane (DSO) v Ljubljani in petih Dnevni centrih aktivnosti za starejše ter v enem društvu upokojencev. Tako v DSO kot tudi v dnevni centrih aktivnosti smo jih izvedli med posamezniki, ki so ustrezali kriterijem našega vzorčnega okvira (starejši od 65 let, orientirani v času, prostoru in kraju) in so to tudi sami želeli oz. so samostojno izrazili željo po sodelovanju. Prošnjo za sodelovanje smo naslovili na 17 DSO in prejeli pozitiven odziv od sedmih. Vse vprašalnike smo zaradi boljšega razumevanja vprašanj s strani anketirancev izvedli osebno.

Vprašalnik je zajemal 12 vprašanj, ideje zanj smo iskali v Arhivu družboslovnih podatkov, kjer smo našli vprašalnik vsebinsko podobne raziskave, kot je naša (Nasilje v družini: Analiza družinskega nasilja v Sloveniji, 2005) in ga prilagodili za potrebe naše raziskave. Vprašanja so zajemala oblike nasilja, s katerimi se lahko posamezniki srečajo v vsakdanjem življenju v interakciji z družino, negovalci ipd., potencialne storilce nasilja, vrsto ukrepov, ki jih je žrtev uporabila po doživetju zlorabe, oceno zadovoljstva z ustreznostjo nudenja pomoči s strani strokovnih služb po prijavi zlorabe, oceno odnosa med žrtvijo in storilcem po izvedenih ukrepih ter mnenje o vzrokih za pojav nasilja tako pri žrtvi kakor pri storilcu. Štiri vprašanja so zajemala demografske podatke izpraševancev: spol, starost, stopnjo dosežene formalne izobrazbe in zakonski status. Vprašanja so bila zaprtega tipa, pri večini se je bilo potrebno odločiti med odgovoroma DA/NE, pri dveh vprašanjih pa se je bilo potrebno odločati na štiristopenjski oz. petstopenjski Likertovi lestvici.

Od skupno 226 izpolnjenih vprašalnikov je bilo 6 neustreznih (le delno izpolnjenih, saj so se na neki točki posamezniki odločili, da ne želijo več odgovarjati). Te smo v nadaljevanju izključili iz analize. Od 220 vprašalnikov, zajetih v analizo,

je bilo 131 izpolnjenih s strani uporabnikov DSO in 89 s strani občanov, ki živijo doma.

Na uro in pol trajajočih delavnicah o nasilju nad starejšimi, ki smo jih izvedli v DSO za stanovalce in njihove svojce, smo v prvem delu delavnic spregovorili o oblikah nasilja nad starejšimi, s poudarkom na nasilju nad in med starostniki v institucionalni oskrbi. V drugem delu delavnic smo se z udeleženci pogovarjali o naslednjih vprašanjih: *Kaj oni osebno razumejo kot nasilje? Kaj jih zares moti in s čim še lahko živijo/kaj je zanje še znosno? Koliko nasilja opazijo in kdo so nasilneži?* ter *Kaj lahko naredimo?* Na delavnicah je sodelovalo 324 starostnikov in njihovih svojcev.

3.1 VZOREC IN CILJI RAZISKAVE

Cilji raziskave so bili ugotoviti, ali se nasilje pojavlja, v kakšni obliki se pojavlja, nad kom se najpogosteje izvaja in kdo so povzročitelji. V raziskavi smo se osredotočili na omenjene segmente, da bi preverili, ali lahko izsledke evropskih raziskav posplošimo tudi na naše okolje. Zanimalo nas je, ali se nasilje pogosteje pojavlja v domačem okolju, ali so družinski člani na splošno tisti, ki pogosteje izvajajo nasilje ter ali je najpogostejša oblika ekonomsko nasilje. Naša ciljna skupina so bili posamezniki, starejši od 65 let, ki bivajo v DSO, ter občani, ki bivajo doma. Vzorec ni slučajen, saj so sodelovali le tisti, ki so orientirani v času, prostoru in kraju. Ženske so sestavljale 80,5 % ($n = 177$), moški ($n = 43$) pa 19,5 % sodelujočih v raziskavi. Povprečna dopolnjena starost sodelujočih je bila 79 let, najmanjša 65 let in najstarejši so šteli 96 let. Največ posameznikov je bilo starih 65 let (8,6 %).

Slika 1: Porazdelitev izpraševancev po starosti

Izobrazba izpraševancev je v večini poklicna ali srednješolska (59,1 %), sledijo izpraševanci z osnovno šolo ali manj (20,5 %). Višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo ima 19,5 % izpraševancev, najmanj ji ima magisterij ali doktorat (0,9 %).

Tabela 1: Stopnja dosežene formalne izobrazbe izpraševancev

Izobrazba	Frekvenca	Odstotek
Osnovna šola ali manj	45	20,5
Poklicna ali srednja šola	130	59,1
Višja šola, visoka šola ali univerzitetna izobrazba	43	19,5
Magisterij, doktorat	2	0,9
Skupaj	220	100,0

Zanimal nas je tudi zakonski status izpraševancev. Največ izpraševancev je ovdovelih (46,8 %), 29,5 % je poročenih, 14,5 % samskih, 7,3 % je ločenih, najmanj (1,8 %) pa jih živi v izven zakonski skupnosti.

Čeprav smo podatke zbiral na omejenem območju (mesto Ljubljana) in je vzorec zajetih anketirancev majhen in spolno neuravnotežen (ženske dočakajo višjo starost, zato so med starostniki pogostejše), rezultati predstavljajo zadostno izhodišče za bodoče raziskovalne projekte kot tudi podlago za ukrepanje. V nadaljevanju bomo najprej predstavili ugotovitve kvalitativnega dela raziskave, v razpravi pa bomo povzeli tudi glavne ugotovitve z delavnic/fokusnih skupin.

4 PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA REZULTATOV

Pri prvem vprašanju smo spraševali o nasilnih pojavih, s katerimi so se lahko ali ne posamezniki srečali v vsakdanjem življenju v interakciji z družino, prijatelji, negovalci itd., v zadnjih treh letih bivanja v DSO ali doma. Izpraševanci so se odločali na 4-stopenjski lestvici, v razponu od 1 – nikoli do 4 – pogosto. Kot je prikazano v tabeli v nadaljevanju, smo posamezne pojave razdelili po sklopih, in sicer prvi sklop zajema duševno nasilje, drugi sklop telesno nasilje, tretji ekonomsko nasilje, četrti zanemarjanje in peti sklop spolno nasilje. V šestem sklopu smo navedli še zapuščenost kot obliko zlorabe starejših.

Tabela 2: Delež posamezne vrste doživetega nasilja – skupaj za prebivalce DSO in tiste, ki živijo doma

Vrste nasilja	Povpr.	St. odkl.	% občasno	% pogosto
Verbalno so me poniževali.	1,26	,736	6,4	3,6
Sramotili so me.	1,14	,517	3,2	1,4
Grozili so mi.	1,15	,587	1,4	3,2
Silili so me k dejanjem, ki jih nisem želel storiti.	1,12	,482	3,6	0,9
Preprečevali so mi stike z družinskimi člani, prijatelji.	1,10	,461	1,8	1,4
Prisilili so me, s kom moram živeti.	1,03	,200	0,5	0
Odvzeli so mi pravice odločanja o osebnih zadevah.	1,06	,325	0,9	0,5
Brcali so me.	1,05	,306	0,5	2,3
Klofutali so me.	1,09	,445	1,8	1,4
Pretepali so me.	1,06	,372	1,4	0,9

Suvali so me.	1,08	,380	2,3	0,5
Lasali so me.	1,05	,281	1,4	0
Poškodovali so me z različnimi predmeti.	1,00	,000	0	0
Omejevali so mi dostop do tehničnih pripomočkov (očal, slušnega aparata).	1,00	,067	0	0
Ponarejali so moj podpis.	1,03	,222	0,9	0
Neupravičeno so mi jemali denar.	1,10	,453	1,8	1,4
Jemali so mi denar brez moje vednosti.	1,11	,479	2,3	1,4
Pregovarjali so me v podpis gospodarskih in prodajnih pogodb.	1,07	,375	2,3	0,5
Pregovarjali so me v prepis hiše, stanovanja.	1,06	,346	1,8	0,5
Zahtevali so, da spremenim oporoko v njihovo korist.	1,07	,442	0,9	1,8
Niso mi pustili nadzorovati lastnega denarja.	1,02	,177	0,5	0
Primanjkovalo mi je vode, hrane.	1,07	,382	1,4	0,9
Primanjkovalo mi je oblačil.	1,07	,357	1,8	0,5
Slabo so skrbeli za mojo osebno higieno.	1,12	,531	1,8	2,3
Niso mi zagotovili zdravil.	1,07	,375	2,3	0,5
Primanjkovalo mi je rehabilitacijskega zdravljenja.	1,08	,380	2,3	0,5
Niso upoštevali mojih bolečin, bolezni.	1,09	,378	1,8	0,5
Niso primerno skrbeli za čistočo moje sobe.	1,06	,389	0,5	1,4
Slačili so me proti moji volji.	1,02	,243	0,5	0,5
Opazovali so me.	1,01	,202	0	0,5
Nagovarjali so me, kar me je spravilo v nelagodje.	1,01	,202	0	0,5
Poljubljali so me.	1,01	,202	0	0,5
Otipavali so me.	1,01	,202	0	0,5
Silili so me h gledanju pornografskih vsebin.	1,00	,000	0	0
Silili so me v oralni, analni ali vaginalni odnos.	1,01	,202	0	0,5
Počutil sem se zapuščenega, osamljenega, niso mi nudili ustrezne opore.	1,22	,753	0,5	6,4

V tabeli 2 smo izpostavili odstotek občasnega in pogostega doživljanja nasilja. Med našimi izpraševanci je bila pogosta ali občasna prisotnost psihičnega nasilja navedena v 13,8 %, kar je velik delež, če primerjamo z raziskavami Svetovne zdravstvene organizacije, ki so zajemale celotno starejšo evropsko populacijo, kjer je psihično nasilje doseglo 19,4 %. Kot najbolj pogosto obliko psihičnega nasilja so žrtve izpostavile verbalno poniževanje (22 posameznikov oz. 10 %) in sramotenje ter v enakem deležu grožnje (10 posameznikov oz. 4,6 %). Malo manj (4,5 %) jih je bilo prisiljenih k dejanjem, ki jih niso želeli storiti in 7 posameznikom (3,2 %) so bili preprečeni stiki z družino ali prijatelji. Trem posameznikom je bila odvzeta pravica o odločanju o osebnih zadevah. V naši družbi je še vedno veliko tolerance do psihičnega nasilja, saj ljudje mnogokrat vsakodnevno kričanje, zmerjanje in ukazovanje ne pojmujejo kot oblike nasilja, temveč le kot način komuniciranja in funkcioniranja v današnjem času.

O pogostosti ekonomskega nasilja so naši izpraševanci poročali na drugem mestu, doživelo ga je 12 posameznikov (5,5 %). V največ primerih jim je bil vzet denar brez njihove vednosti (3,7 %) oz. jim je bil odvzet neupravičeno (7

posameznikom oz. 3,2 %), 6 posameznikov (2,8 %) pa je doživelo pregovarjanje v podpis različnih pogodb in v enakem deležu pregovarjanje v spremembo oporoke v storilčevo korist. Pet posameznikov so pregovarjali v prepis hiše ali stanovanja (2,3 %), le enemu niso pustili nadzorovati lastnega denarja, dvema posameznikoma pa so ponaredili podpis. Denar, nepremičnine in druge dobrine starejših so pogosto vzrok izkoriščanja ali celo finančnega omejevanja pravic. V času, ko se povečuje brezposelnost med mlajšimi in se tako možnosti za zadovoljitev življenjskih potreb manjšajo, lahko pričakujemo, da bo število ekonomskih zlorab nad starejšimi naraščalo.

Tretja najbolj pogosto doživeta oblika nasilja med našimi izpraševanci je bila zanemarjanje. Le-to je utrpelo 11 posameznikov (5,5 %), največkrat v obliki pomanjkanja osebne higiene (4,1 %), rehabilitacijskega zdravljenja ter v enakem deležu pomanjkanja zdravil (2,8 %). Poročali so tudi o pomanjkanju vode, hrane in oblačil ter neupoštevanju njihove bolečine oz. bolezni (2,3 %). Pri štirih posameznikih ni bilo primerno poskrbljeno za čistočo njihove sobe. Ob teh ugotovitvah smo mnenja, da je skrb za starejše prevečkrat pozabljena, za kar lahko krivimo skrhane odnose med starši in otroki ter nerazumevanje oz. nepoznavanje sprememb v starosti. Od svojih staršev pričakujejo, da bodo vedno enako mentalno sposobni, psihično stabilni in fizično aktivni, ko pa začnejo te funkcije pri starostniku upadati, so ob tem pretreseni. Do njih postanejo nestrpni, se nanje jezijo, njihov odnos pa lahko iztiri v telesno kaznovanje, nasilno hranjenje in posedanje na voziček ipd.

Vsaj eno izmed oblik fizičnega nasilja je doživelo 9 izpraševancev (4,1 %). Največkrat so bili deležni klofut (3,2 %), brc (2,8 %) in suvanja (2,8 %). Pretepanja so bili izpraševanci deležni v 3,2 %, lasanja v 1,4 %, poškodb z različnimi predmeti ali omejevanje dostopa do tehničnih pripomočkov pa izpraševanci niso navedli.

Najmanj je bilo med izpraševanci doživetega spolnega nasilja, v treh primerih (1,4 %), v obliki slačenja proti njihovi volji, opazovanja, poljubljanja, nagovarjanja, otipavanja ter siljenja k spolnim odnosom, nihče pa ni bil prisiljen h gledanju pornografskih vsebin. O občutku zapuščenosti in osamljenosti je poročalo 15 posameznikov (6,9 %). Družinski člani jim niso nudili ustrezne opore, odsotni so bili tudi globlji in trajnejši socialni stiki z drugimi ljudmi. Od 220 anketiranih posameznikov jih je 36 (16,36 %) pogosto ali občasno doživelo vsaj eno izmed oblik nasilja. Če tej številki prištejemo še posameznike, ki so redko doživeli nasilje (11), je končno število zlorabljenih starostnikov kar 21,36 % oz. 47 posameznikov.

V raziskavi nas je zanimalo, v katerem okolju se nasilje najpogosteje pojavlja in tudi nad kom se najpogosteje izvaja. Izmed 47 žrtev nasilja je bilo 9 moških in 38 žensk, od tega so bili 3 moški in 14 žensk zlorabljeni v DSO, 30 posameznikov pa je bilo žrtev nasilja v domačem okolju. Najpogosteje so doma posamezniki doživeli psihično nasilje (65, 5 %) v obliki verbalnega poniževanja in sramotenja (v 63,3 %). Fizično nasilje je doma doživelo 7 (77,8 %) od skupno

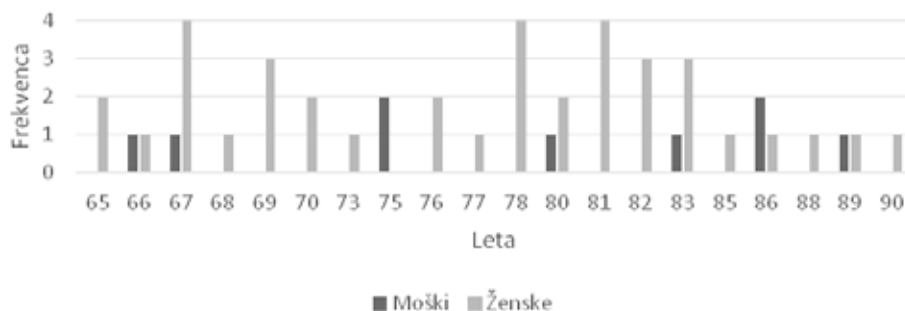
9 posameznikov, ekonomsko nasilje pa 9 (75 %) od skupno 12 posameznikov, v obliki neupravičenega jemanja denarja in pregovarjanja v podpis pogodb ter spreminjanje oporoke (v 30 %). Zapuščene se je počutila polovica žrtev nasilja v domačem okolju. V DSO so bili posamezniki v največji meri deležni psihičnega nasilja (34,5 %), sledilo je ekonomsko in nato fizično, o ostalih oblikah nasilja pa izpraševanci niso poročali. Vidimo lahko, da so starostniki največ nasilja doživeli v domačem okolju, kar smo pripisali temu, da stari ljudje sčasoma postajajo manj mobilni, njihova krhkost in bolezni pa še povečujejo njihovo nemoč pred nasilnimi dejanji ljudi, s katerimi živijo, ali so z njimi kako drugače povezani na svojem domu.

Slika 2: Porazdelitev nasilja nad starostniki v DSO in v domačem okolju

Glede na starost anketiranih so bile zlorabi najbolj izpostavljene ženske, starejše od 75 let, kar sovпада z ugotovitvami tujih raziskav, prav tako je bila večina žrtev moškega spola stara 75 let in več. Da so ženske bolj izpostavljene nasilju kot moški, smo pripisali temu, da jih je na splošno več, so starejše in bolj ranljive.

Slika 3: Porazdelitev žrtev nasilja glede na spol in starost

Najpogostejši storilci zlorab in nasilja v domačem okolju so bili neki drugi sorodniki, znanci (v 12 primerih), sledi trenutni zakonski partner v sedmih in sin v petih primerih. Tu opazamo razhajanje z izsledki tujih raziskav, po katerih se partnerji in potomci največkrat pojavljajo kot storilci nasilja. V DSO so se kot storilci nasilja

največkrat pojavili sostanovalci žrtev (v 9 primerih), negovalne osebe v 7 primerih (41 %) in v enem primeru je bila žrtev trpinčena s strani svojega sina. Iz pogovorov z žrtvami je bilo moč razbrati, da so do nasilnih dejanj pripeljala nesoglasja, saj je veliko starostnikov vajenih domačega okolja, kjer so večino časa preživeli sami, premestitev v domsko oskrbo pa je zanje pomenila stres. V DSO so se srečali s posamezniki, ki ne ustrezajo njihovim zahtevam oz. se z njimi ne razumejo dobro. Nasilje s strani negovalnih oseb so izpraševanci pripisovali izgozlosti in slabemu plačilu zdravstvenih delavcev, nekateri so bili mnenja, da so si nasilje zaslužili, saj je zaradi njihove slabe fizične mobilnosti težko skrbeti zanje.

Tabela 3: Storilci nasilja nad starostniki, porazdeljeni na DSO in domače okolje

Storilec	Doma		DSO	
	Frekvenca			
	DA	NE	DA	NE
Moj trenutni zakonski partner.	7	23	0	17
Moj trenutni izven zakonski partner.	0	30	0	17
Moj nekdanji zakonec.	3	27	0	17
Moj nekdanji izven zakonski partner.	1	29	0	17
Moj brat.	2	28	0	17
Moja sestra.	1	29	0	17
Moj sin.	5	25	1	16
Moja hči.	2	28	0	17
Negovalna oseba.	3	27	7	10
Sostanovalec v DSO.	0	30	9	8
Nek drug sorodnik, znanec.	12	18	0	17

Izpraševanci so po doživetju nasilja različno ukrepali. Najpogostejše (v 36,2 %) so o tem obvestili Center za socialno delo oz. socialno delavko v DSO. Skoraj četrtina žrtev je svojo stisko zaupala sorodnikom ali prijateljem (v 11 primerih oz. 23,4 %), le 15 % je povzročitelja prijavilo policiji, še manj (13 %) pa jih je o nasilju obvestilo zdravstveno službo. Pri nevladnih organizacijah so pomoč poiskale le tri žrtve, od tega nobena iz DSO.

Tabela 4: Ukrepi žrtev nasilja, porazdeljeni na DSO in domače okolje

Ukrep	Doma		DSO	
	Frekvenca			
	DA	NE	DA	NE
Povzročitelja sem prijavil policiji.	4	26	3	14
Obvestil sem CSD.	4	26	13	4
Obvestil sem zdravstveno službo.	3	27	3	14
Pomoč sem poiskal pri nevladni organizaciji.	3	27	0	17
Povedal sem sorodnikom, prijateljem.	6	24	5	12

Od skupno 47 zlorabljenih posameznikov jih je kar 44,7 % o nasilju molčalo, zlorabljeni so bili v domačem okolju. Zadovoljni smo bili z ugotovitvijo, da so vse žrtve nasilja v DSO zlorabo prijavile pristojnim, saj to kaže, da starostniki v institucionalni oskrbi čutijo, da lahko o tem spregovorijo ter da jim bosta na voljo ustrezna opora in pomoč. Kot razlog za molk so žrtve nasilja v domačem okolju največkrat navedle strah, da bi se nasilje povečalo (52,4 %) in občutek sramu (47,6 %). Nekateri posamezniki niso želeli ukrepati zoper bližnjega (42,8 %) ali pa preprosto ne zaupajo delovanju strokovnih služb (38,1 %). Zaradi odvisnosti od pomoči povzročitelja je o nasilju molčalo 28,6 % žrtev, en posameznik pa je mislil, da si je nasilje zaslužil. Iz navedenih razlogov lahko prepoznamo tudi mnogo vzrokov, ki starejšim otežujejo odločitve, da zapustijo nasilneža. Žrtve pogosto verjamejo, da je problem v njih in ne v storilcu. Tako iščejo vzroke za njegovo nasilje v njegovi službi, v preobremenjenosti z delom, še posebej pa pri sebi, saj mislijo, da so preveliko breme, ker ne izpolnjujejo njihovih pričakovanj in tako zmanjšujejo pomen nasilja. Trpinčenje vodi do pomanjkanja samospoštovanja in zaupanja vase, v fizično in psihično izčrpanost, družinsko ozadje in omejitve, ki nastanejo zaradi popolnega nadzora in izoliranosti pa še dodatno zmanjšujejo možnosti, da bo žrtev storilca prijavila. Največkrat se poraja vprašanje, kdo jim bo verjel in kako naj ukrepajo zoper lastnega otroka ali partnerja.

Ker pogosto ne prepoznamo vzrokov, ki pripeljejo ljudi do nasilnih dejanj, smo žrtve vprašali tudi po njihovem mnenju o vzrokih za pojav nasilja v njihovem primeru. V 36,7 % so žrtve nasilja v domačem okolju navedle telesno nemoč starejše osebe, v 30 % pomanjkanje socialnih stikov povzročitelja in v 26,7 % težave povzročitelja v službi. Kot četrti najpogostejši vzrok so bili navedeni splošni slabi odnosi v družini, finančna odvisnost povzročitelja od žrtve ter želja po čim hitrejši pridobitvi dediščine (v 23,3 %). Maščevanju in nezadovoljstvu s partnerskim življenjem storilca (v 20 %) sta sledila osamljenost starostnika in slab ekonomski položaj povzročitelja (16,7 %). Preobremenjenost izvajalca oskrbe je bila navedena v 4 primerih (13,3 %), nizka samozavest in alkoholizem povzročitelja v 3 primerih (10 %), brezposelnost povzročitelja v 2 primerih (6,7 %) ter nizka izobrazba in odvisnost povzročitelja od drog v enem (3,3 %). Težavno otroštvo, pripadnost drugi kulturi in stanovanjska odvisnost povzročitelja od žrtve kot vzroki za nasilje niso bili navedeni.

Žrtve v DSO so kot najpogostejše tri vzroke navedle pomanjkanje socialnih stikov povzročitelja (v 8 primerih oz. 47,1 %), telesno nemoč starejše osebe (v 6 primerih oz. 35,3 %) in alkoholizem povzročitelja (v 3 primerih oz. 17,6 %). V enakem deležu (2 primerih oz. 11,8 %) kot vzroki sledijo še nizka izobrazba in samozavest povzročitelja, nezadovoljstvo povzročitelja s partnerskim življenjem in splošni slabi odnosi v družini, preobremenjenost izvajalca oskrbe, slab ekonomski položaj povzročitelja ter pripadnost storilca drugi kulturi. Preostale razloge

žrtve v DSO niso navedle. Izstopata telesna nemoč starostnika in pomanjkanje socialnih stikov povzročitelja kot glavna vzroka za pojav nasilja nad starejšimi.

Tabela 5: Mnenje žrtev o vzrokih za pojav nasilja, porazdeljeno na DSO in domače okolje

Vzrok	Doma		DSO	
	Frekvenca			
	DA	NE	DA	NE
Povzročitelj je alkoholik.	3	27	3	14
Povzročitelj je odvisen od nelegalnih drog.	1	29	0	17
Brezposelnost povzročitelja.	2	28	0	17
Nizka izobrazba povzročitelja.	1	29	2	15
Težavno otroštvo povzročitelja.	0	30	0	17
Povzročitelj ima težave v službi.	8	22	0	17
Nezadovoljstvo povzročitelja s partnerskim življenjem.	6	24	2	15
Preobremenjenost, izčrpanost osebe, ki je izvajala oskrbo.	4	26	2	15
Slab ekonomski položaj povzročitelja (revščina).	5	25	2	15
Povzročitelj pripada drugi kulturi.	0	30	2	15
Nizka samozavest povzročitelja.	3	27	2	15
Nasilne vsebine v medijih.	0	30	0	17
Pomanjkanje socialnih stikov povzročitelja.	9	21	8	9
Maščevanje.	6	24	2	15
Splošni slabi odnosi v družini.	7	23	2	15
Telesna nemoč starejše osebe.	11	19	6	11
Osamljenost starejše osebe.	5	25	0	17
Povzročitelj je finančno odvisen od starejše osebe.	7	23	0	17
Povzročitelj je stanovanjsko odvisen od starejše osebe.	0	30	0	17
Želja po čim hitrejši pridobitvi dediščine.	7	23	0	17

Pri posameznikih, ki so ukrepali zoper storilca nasilja, nas je zanimalo tudi njihovo mnenje o ustreznosti nudenja pomoči s strani strokovnih služb. Izpraševanci so posamezne trditve ocenjevali z ocenami od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjajo, 5 pa, da se s trditvijo popolnoma strinjajo.

Tabela 6: Zadovoljstvo žrtev z ukrepanjem strokovnih služb, porazdeljeno na DSO in domače okolje

Trditve	Doma					DSO				
	Ocena									
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Po pritožbi zoper povzročitelja mi je bila nudena ustrezna pomoč s strani strokovne službe.	5	1	2	0	1	4	2	3	1	7
Moje pritožbe o nasilju niso jemali resno.	2	4	3	0	0	2	2	3	1	9
Storilci so se mi opravičili.	3	0	1	4	1	12	3	1	1	0

Ugotovili smo, da je bilo od 26 žrtev (9 iz domačega okolja in 17 iz DSO) le 34,6 % zadovoljnih z ukrepanjem strokovnih služb ob prijavi nasilja in kar 38,5 % žrtev je poročalo o neresnosti jemanja njihovi pritožb. Breme in odgovornost za posredovanje v primerih nasilja prevzema skupnost in ne posameznik, ki je žrtev nasilja. Naloga skupnosti je torej, da zagotovi žrtvi varnost, povzročitelja pa sooči z odgovornostjo za njegova ravnanja. Med institucijami in organizacijami mora biti dobro organiziran sistem medsebojnega informiranja, strokovnjakom pri posredovanju v primerih nasilja pa so v pomoč smernice in protokoli, ki natančno opisujejo postopke ravnanja. Takšen način dela izboljšuje kakovost pomoči starejšim z izkušnjo nasilja in zavezuje akterje, da vsak na svojem področju izdeluje in udejanja strategije in prakse za boljšo zaščito žrtev nasilja. Poleg ukrepov za pomoč žrtvam nasilja, kot npr. odstranitev povzročitelja nasilja in uvedba prepovedi približevanja žrtvi, so potrebne tudi sistemske rešitve oz. pomoč storilcem, da spremenijo svoje vedenjske vzorce.

Obvezno bi moralo biti izobraževanje in strokovno usposabljanje za delo s povzročitelji nasilja v organih odkrivanja, pregona in razsojanja. Svetovanje organov storilcem nasilja sicer ni primarna naloga niti zakonsko določena. Kljub temu lahko s pravilnim informiranjem storilca glede možnosti, ki jih ima na voljo, da si tudi sam pomaga oz. si poišče pomoč pri ustreznih institucijah, veliko prispevajo k dolgoročnemu reševanju njegovih težav. Pomanjkanje dela s storilci je bilo vidno tudi v naši raziskavi, saj se odnos med žrtvijo in storilcem po prijavi pristojnim organom v največ primerih ni spremenil (46,1 %), izboljšal se je le v šestih (23,1 %), v enem primeru pa se je celo poslabšal. Sedem žrtev (27%) po izvedbi ukrepov s storilcem ni imelo več stikov.

5 RAZPRAVA

Ugotovili smo, da se nasilje med in nad starostniki pogosteje pojavlja med tistimi, ki starost preživljajo doma kot pa med starostniki v domovih za starejše občane. Tudi narava nasilja se razlikuje; v pogovorih s starostniki v DSO so le-ti zelo pogosto izpostavili, da s strani strokovnega osebja najpogosteje doživljajo vedenje, ki bi ga lahko opisali kot razosebljanje in kršitev dostojanstva. Negovalno osebje je (lahko) pokroviteljsko, prav tako pa je (lahko) kršena njihova zasebnost. Razosebljanje je bilo še posebej pogosto omenjeno v povezavi s pomanjkanjem časa negovalnega osebja pri izvajanju nege ali terapije. Tako so v okviru fizičnega nasilja poročali o bolečini, ki jo pogosto občutijo pri izvajanju nege. Ena izmed udeleženk je malo zamudila na delavnico in se opravičila, da je kopanje malce dlje trajalo. Nakar je zastala in tiho dodala: »No, mavžali so me.«. Negovalci tega niso storili zanalašč, vendar gospa se je počutila zgolj kot objekt, ki ga je treba umiti. Če nekaj dojemamo kot neprijetno, potem tako je; vse, kar ljudje čutimo,

da ni v redu, se šteje za neželjeno vedenje. Svet ni črno-bel in posameznikovo dojemanje nasilja je subtilno.

Naslednje najpogostejše oblike nasilja, o katerem so poročali na delavnicah, so se navezovala na konflikte med samimi stanovalci DSO. Ker živijo v skupnosti z osebami, ki si jih niso izbrali za sobivanje, pogosto med njimi prihaja do sporov, najpogostejše pa so omenjali ogovarjanje in širjenje govoric. Pri finančnem nasilju so največkrat izpostavili majhne tatvine. Starostniki so večkrat poudarili, da razumejo kadrovske stiske v posameznih domovih, vendar pa določena vedenja (na primer neosebno obravnavo, posiljeno jemanje zdravil, prisilno hranjenje) včasih razumejo kot nasilje.

Je pa potrebno poudariti tudi to, da so starostniki v domovih svoje bivanje označili kot zelo varno in kakovostno in da v domovih zelo poredko doživljajo vedenje, ki ga lahko razumemo kot nasilno. Veliko pogostejše kot z nasiljem pa se soočajo z osamljenostjo in občutkom nemoči, še posebej tisti, ki so gibalno ovirani in potrebni pomoči in nege. Želijo si, da bi jim zaposleni namenili vsaj nekaj minut dnevno, da bi jim lahko zaupali svojo stisko.

V primerjavi z nasiljem nad ženskami in otroki je nasilje nad starejšimi pozornost družbe dobilo šele nedavno. Zavedanje o nasilju med starejšimi krepijo predvsem študije mednarodnih organizacij kot so Združeni narodi, Svet Evrope in Svetovna zdravstvena organizacija. Spremembe so zaznane na politični in zakonodajni ravni, obstoječe družbene vrednote, norme in vsakodnevne prakse pa so še vedno močne in ne sledijo temu napredku. Na splošno se starejši še vedno soočajo s posebnimi težavami, kot so omejevanje pravic na področju zdravstva, nedosegljivost socialnih storitev, slaba informiranost starejših o svojih pravicah ipd.

Če želimo preprečiti grdo ravnanje s starejšimi, morajo posamezniki, ki skrbijo za starejše na njihovih domovih ali v institucijah, posebno pozornost nameniti tistim z visokim tveganjem, da postanejo žrtve ali storilci nasilja. Še toliko bolj pa morata biti tako strokovna kot laična javnost ozaveščeni, da ta problem obstaja in biti seznanjena z njegovimi različnimi pojavnimi oblikami. Kot že omenjeno, starejši, ki so žrtve nasilja, pogosto neradi spregovorijo o tem, zaradi česar je toliko bolj pomembno, da drugi, ki prepoznajo obstoj nasilja, to sporočijo ustreznim organom. Potrebna je podpora, izobraževanje in pomoč vsem strokovnim delavcem na področju dela s starejšimi, da zaradi preobremenjenosti ne bo več prihajalo do neustreznega ravnanja s starostniki, ki so odvisni od pomoči. Dobro oskrbo in kakovost življenja je potrebno zagotoviti vsem, tako tistim, ki se odločijo ostati v domačem okolju kot tistim, ki izberejo institucionalno oskrbo. Tako sta potrebna tudi pomoč in podpora svojcem, ki se odločijo, da bodo skrbeli za svojega pomoči potrebnega bližnjega, da bi lahko dlje časa ostal v domačem okolju. Pri tem ne mislimo le na finančno pomoč, temveč tudi ustrezno podporo

v obliki usposabljanja in izobraževanj za zahtevno nalogo, ki so jo prevzeli, da ji bodo kos.

Slovenija je po ustavi socialna država, zato moramo pričakovati, da bo to sposobna z dejanji tudi pokazati. Še veliko je potrebno storiti za zagotovitev ustrezne zdravstvene in socialne varnosti ter za uveljavitev časovno in cenovno dosegljivih oblik pomoči za starejše, ki to potrebujejo. Organizirati moramo še več raznovrstnih oblik institucionalnega varstva, ki poleg že naštetega ustrezajo tudi merilom sodobnega življenja in omogočajo aktivno preživljanje časa ter ohranjanje socialnih stikov svojih prebivalcev. Za učinkovito spoprijemanje z nasiljem nad starejšimi pri nas bi bilo potrebno prilagoditi, spremeniti ali dopolniti zakone, ki se dotikajo tega področja (npr. Kazenski zakonik, Zakon o kazenskem postopku, Zakon o preprečevanju nasilja v družini, ...), predvsem pa v oblikovanje raznih dokumentov, politik in programov aktivno vključiti starejše, saj oni najbolj vedo, kaj potrebujejo. Na tem mestu moramo najprej oceniti, kaj smo že dosegli in koliko si zares prizadevamo za uresničevanje ciljev, opredeljenih v že sprejetih dokumentih. Zavedati se moramo, da dobro spisana zakonodaja še ne zagotavlja ustreznega obravnavanja določenega družbenega problema, temveč se doprinos le-te kaže v njenem kakovostnem izvajanju.

Kot pravi Filipčičeva (2000), podiranje tabujev in množenje literature o različnih oblikah nasilja v družini v zadnjih desetletjih ustvarja vtis, da je tega pojava vedno več, kar nas vodi k idealiziranju preteklosti. Ravno nasprotno pa nas zgodovina uči, da je nasilja vedno manj in da v resnici upada družbena strpnost do nasilja v družini. Čas je, da prenehamo avtomatično jemati družino kot najvarnejši kraj, kamor bi se posameznik lahko zatekel pred napetostmi in našel razumevanje ter podporo družinskih članov, saj temu ni tako. Poleg običajnih konfliktov, ki nastopijo v vsakdanji interakciji posameznikov, so vir stresa v družini tudi pričakovanja družbe, ki pa pogosto presegajo zmožnosti družine.

Tako v domačem kot institucionalnem okolju je potrebno dati poudarek ustvarjanju kakovosti posameznikovega življenja, prilagojene oskrbe in zagotavljanju pravice do dostojanstva. Ustvarjanje pogojev za varno starost in dostojno preživetje za vse, ki niso sposobni skrbeti sami zase, je pomembna naloga vseh nas in ne sme biti predmet razprave o smotrnosti, navsezadnje se v tem življenjskem obdobju slej ko prej znajdemo vsi.

LITERATURA

- Filipčič, K. (2000). Miti o nasilju v družini. V: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(3), 197-206.
- Georgantzi, N. (2012). *Elder abuse and neglect in the European Union*. Pridobljeno na <http://social.un.org/ageing-working-group/documents/ElderAbuseNGOEWG2012.pdf>.
- Lešnik Mugnaioni, D. (2004). Nasilje nad starejšimi. V Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D. in Plaz, M., (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje - priročnik* (str. 88-93). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Pentek, M. in Kocijan, M. (2006). Nasilje, zloraba in starejši ljudje. V J. Balažič in P. Kornhauser (ur.), *Zloraba in nasilje v družini in družbi, XII. Spominsko srečanje akademika Janeza Milčinskega* (str. 56-

- 64). Ljubljana: Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete.
- Sleap, B. (2011). Discrimination in old age: multiple cumulative and on the increase. *HelpAge International*. Pridobljeno na <http://social.un.org/ageing-working-group/documents/HelpAge%20briefing%20discrimination%20in%20old%20age%20Aug%202011.pdf>.
- Stop violence against elderly women: STOP V.I.E.W. (2009). *Analysis and discussion on the subject of violence against elderly women. Final report*. Pridobljeno na http://www.zdus-zveza.si/docs/STOP%20V.I.E.W/766_Porocilo_nasilje_nad_starejsimi_zenskami.pdf.
- Veber, S. (2004). Zloraba starih ljudi in nasilje nad njimi. *Obzornik zdravstvene nege*, 2004(38), 149-157.
- WHO (World Health Organization). (2002). *World report on violence and health*. Pridobljeno na http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf?ua=1.
- WHO (World Health Organization). (2002). *Missing voices: View of older persons on elder abuse*. Pridobljeno na http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67371/1/WHO_NMH_VIP_02.1.pdf.
- WHO, (2011). *European report on preventing elder maltreatment*. Pridobljeno na http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/144676/e95110.pdf.
- Wiehe, V. R. (1998). *Understanding family violence: treating and preventing partner, child, sibling and elder abuse*. London: Sage, cop.

Naslova avtorjev:

Teja Primc

Evidentium d.o.o., Ljubljanska cesta 12F, 1236 Trzin

e-naslov: teja.primc@gmail.com

Izr. prof. dr. Branko Lobnikar

Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru

Kotnikova 8, 1000 Ljubljana

e-naslov: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si